Verdifulle minner fra svunnen tid

Studentersamfundet har samlet kulturskatter i nesten 100 år. Men hvordan ta vare på minnene?

TEKST: ELINE BUVARP AARDAL OG ELLEN SYNNØVE VISETH

et er tidlig lørdagskveld. Året er 1929, og over den smale jernbanebroa over Nidelva vandrer et gledens tog. En parade av studenter, professorer og andre akademikere. Glade, men samtidig preget av

høytidelighet. Det er en stor dag for studentbyen. For første gang skal det røde runde Stundentersamfundet inntas. Med brask og bram. Det lenge etterlengtede fristedet ruver majestetisk på den andre siden av elva. Huset er klart til å ta imot feststemte og tørste studenter

Bare en time tidligere ble historiens siste samfundsmøte satt i den gamle bygningen kalt Cirkus. Bygningen har fungert som møtested for byens akademikere i 17 år. Kanskje regner det litt i Trondheim. Dråpene finner veien gjennom taket på det falleferdige runde huset like ved Prinsen kino. Salen er fullsatt av sivilingeniørstudenter, professorer, hoffdamer og kongelige. Plutselig reiser alle seg, og i samlet tropp vender de ansiktene mot ei ny tid.

Fremst i toget går Hans Majestet Kronprins Olav, Studentersamfundets høye beskytter. For to år siden la han ned grunnsteinen for det som skulle bli den viktigste arenaen for politiske debatter og festligheter for Trondheims studenter og befolkning førøvrig.

Vel inne i den etter hvert sagnomsuste Storsalen banker to medlemmer av Samfundets Interne Teater to sceneplanker fra Cirkusscenen ned i den nye scenen. Så fortsetter samfundsmøtet. Historien kan begynne.

EN GANG VAR STUDENTERSAMFUNDET et sted der byens prominente ingeniørstudenter kunne restituere etter en lang dag på NTH. De kunne spise, drikke, røke sigar og spille biljard i vakkert utsmykkede salonger. I Storsalen holdt man opphetede debatter og fattet politiske vedtak. Deler av nederste etasje var satt av til leiligheter for geskjeftsformannen og vaktmesteren. Tjenestepikene bodde på loftet. Jentene var kjærkomne i et ellers mannsdominert miljø. Helt fram til 1960tallet var Samfundet en ren herreklubb.

- Andelen av jenter på NTH var minimal, forteller Han var sivilingeniørstudent på 1960-tallet, og leder av Samfundet våren 1968. Gjestland forteller gjerne om

det gode studentliv i Trondheim både på første og andre halvdel av det 20. århundre. De eldste historiene har han hørt av sin far, som også var sivilingeniør. Andre har han lest og hørt gjenfortalt – eller opplevd selv. - Det ble arrangert klubbaftener annenhver onsdag. det bare medlemmer av Samfundet som fikk komme inn på arrangementene, men Klubbstyret, som sto for dansekveldene, visste råd. «Ærede frøken. De er herved invitert på Klubbaften», sto det på små lapper som ble trykket opp og gitt til tjenestepikene, forteller

Når i tillegg jentene fra sykepleierskolen, som bodde

tasjon til dansetilstelningene, ble det visst liv. Gjestland minnes den tiden studentene i Trondheim måtte forholde seg til vertskapet de bodde hos, gjerne på Singsaker. Da måtte studentene liste seg forbi stua for å komme til rommet sitt innerst i gangen. Et rom der det ikke var tillatt å gjøre stort. Studentersamfundet ble fristedet der studentene kunne slå seg løs.

- Studietida er vel den tida hvor hormonene beveger seg mest. I denne livsfasen har man visse behov. Disse behovene ble tilfredsstilt på Samfundet. Antageligvis i mye større grad enn hva de blir i dag, humrer Gjest-

DET KOSTET OMTRENT 700 000 kroner å bygge det røde runde. Omsatt til dagens kurs tilsvarer det omtrent 17,7 millioner kroner. Da huset sto ferdig var det ikke mer penger å ta av. Innredning måtte likevel til, og gode råd var dyre. Redningen ble linjeforeningene på NTH. De hadde god kontakt med næringslivet og industrien, som kunne være med å støtte Samfundet med økonomiske midler. Aarhønerommet var skjenket av

Denne kvelden hadde tjenestepikene fri. Egentlig var linjeforeningen på byggfag. Amerikaguttas rom var FRA CIRKUS ER LITE BEVART, men arkivet har bilder fra sponset av ferdigutdannede sivilingeniører som hadde innvielsen i 1912 og avslutningen i 1929. Også UKEutvandret til Amerika, og Praktrommet var innredet av velgjørende Singsakerfruer.

I dag er alt inventar fra salongene borte. Likevel finnes rester etter svunne tider. Et gammelt vindu er gikk tapt allerede høsten 1910. nå et rundt speil, restene av kjøkkenheisen har blitt en hylle. Det finnes tak- og veggmalerier, og tegn etter drop var både styreformann, styre og løpegutt; alt i på søsterhjem like ved Samfundet, hadde stående invidet som en gang var trapper og dører. Ellers er alt egen person. Ikke mye ble skrevet ned

> 6 Vi vet ikke en gang hva som finnes på dette lille kontoret, hvordan i all verden skal gjengene på Huset vite hva de har på sine kontor?

> > medlem av Arkivet på Samfundet

borte. Unntaket er talerstolen, laget av en tømmerstokk LIKEVEL ER DET MYE som fortsatt finnes. I løpet av årenes som lå i gjørma på tomta før byggestart. Stokken var gang har det blitt tegnet, fotografert, filmet og gjort også materiale for et sigarskrin som ble gitt til kronprins Olav, og en trebolle som ble gitt i bryllupsgave til Harald og Sonja.

revyer som var oppført på Cirkus er dokumentert, og man har tegninger over fasade og innvendig utseende. Samfundets arkivar Leif Kristiansen forteller at mye

- I jubileumsboka fra 1920 står det at Edgar Schie-

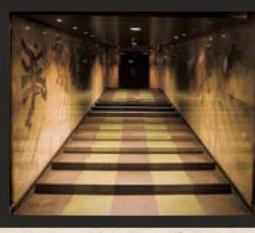
Man vet heller ikke mye om hvordan Samfundet

- Vi vet at tyskerne hadde ponnier og holdt sirkus i Storsalen, for det første studentene gjorde etter krigen var å bære ut sagmugg og ponnimøkk. Tyskerne hadde også malt vegger og innredet tyske «bierstuber», og disse finnes det fortsatt rester av. Okkupantene hadde også filmvisninger, men dessverre ble tyskernes kinomaskin kastet fordi noen ikke visste hva det var. Det er et typisk problem når det gjelder å bevare kulturminner fra dette huset. Studentene er bare på Samfundet en viss tid, og etterkommerne vet ikke hva som har verdi. Dessuten er den historiske bevisstheten ganske ny, så før i tiden kastet man mye med god samvittighet, forklarer Leif.

opptak av begivenheter på Samfundet. Men hvor all dokumentasjonen finnes, og om den i det hele tatt eksisterer, er det ingen som vet. Noen anstrenger seg

TYSKE SPOR: Under krigen dekorerte okkupantene Samfundet med motiv fra tyske skjenkesteder. Fortsatt finnes levninger av enkelte «Bierstuber». (Foto: Mari Vold)

HESTEINSPIRERT: Trappet med så lang avstand at selv hester kan gå opp trappa uten store problem. Kanskje var det det som inspirerte tyskerne som hadde ponnier og arrangerte sirkusforestillinger i Storsalen. (Foto:

standen i Ryttergangen er lagt FORNEMT BESØK: Det første offisielle bildet av daværede Kronprins Harald og Sonja Haraldsen ble tatt på Samfundet. Den gang hadde Fotogjengen enerett til fotoarbeid på Samfundet, og kunne knipse i vei inne på Huset, mens andre pressekorps pent måtte vente utenfor. (Foto: Fotogjengen ved Studentersamfundet i Trondheim)

[Samfundets skatter] REPORTASJE

39

REPORTASJE [Samfundets skatter]

UTDATERT TEKNOLOGI: Mye må digitaliseres og tas vare på mens det ennå fins utstyr til å gjøre det. For noe kan det allerede være for sent. (Foto:

«TIDENES MORGEN»: Overskudd fra UKEne, støtte fra pengelotterier og innsamlinger virkeliggjorde studentenes drøm om et

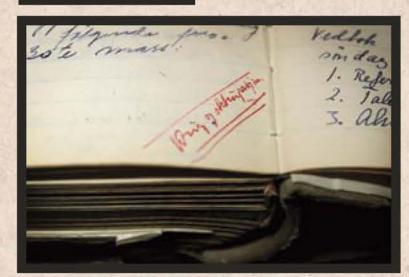
 $eget \, storslagent \, hus. \, Etter \, en \, arkitektkonkurranse \, vant \, prosjektet \, \\ \text{ "Merry-go-round"}, \, som \, var \, tydelig \, inspirert \, av \, studentenes \, in the prosjektet \, \\ \text{ with the prosjektet } \, (a) \, (b) \, (b) \, (b) \, (c) \, (c)$

kronprinsesse Märta tilbake for å være med på åpninga. (Foto: Fotogjengen ved Studentersamfundet i Trondheim)

gamle tilholdssted Circus. 23. november 1927 la kronprins Olav ned grunnsteinen til det nye bygget. 1. oktober 1929 var han og

6 Studentersamfundet som institusjon har desverre verken hukommelse eller samvittighet

Truls Gjestland, Samfundetekspert

NEDGRAVD: I møteprotokollen fra april 1940 er ordene «Krig og okkupasjon» notert i margen det eneste som tilsier at Norge er overtatt av nazistene. Referatet avsluttes med «Efter møtet åpnet nachspielet». Senere måtte styret grave ned møteprotokollen på hemmelig sted og flykte til Sverige. (Foto: Mari Vold)

AVISMINNER: I en åpen kasse i hjørnet av arkivet, fant vi bildeplater brukt til trykking av tidlige utgaver av Under Dusken. Hver plate sirlig pakket inn i avispapir fra resultatet, så man ser hvilken original som er inni. (Foto: Mari Vold)

mer enn andre for å finne de mange skattene. - Det er egentlig et salig kaos her, og utrolig vanskelig

å få oversikt over hva som egentlig finnes. Det er medlem Anna Mulder av Arkivet på Samfundet som litt oppgitt forklarer situasjonen. På et knøttlite rom like ved Storsalen er veggene dekket av bøker, esker og bilder. I det ene hjørnet står to brannskap. Her blir de viktigste dokumentene oppbevart.

- Vi vet ikke en gang hva som finnes på dette lille kontoret, hvordan i all verden skal gjengene på Huset vite hva de har på sine kontor? Det er en stadig gjennomtrekk av medlemmer. Det gjør det vanskelig. Mulder er egentlig skeptisk til oppbevaringen av

de historiske dokumentene her. Det er stor brannfare på Samfundet, og ingen vet hvor sikkert brannskapet egentlig er. Argumentet for å ha et arkiv på Samfundet er tilgjengelighet.

Her vet folk hvor de kan finne dem, sier Resten av Studentersamfundets arkiv ligger på Dora.

Der har arkivarene kontroll. Ellers er mye uklart. Forsterkerkomiteen har et omfattende lydarkiv som inneholder 3-4000 timer med lyd. De eldste båndene er fra 1930- og 40-tallet. Nå skal vi gå i gang med å digitalisere disse rullene. Forhåpentligvis får vi hjelp fra Sintef, som har både utstyret og kompetansen som skal til for et slikt prosjekt.

INGEN VET HVA som er på lydbåndene Det verserer

interesse. Sjeldne opptak av Radka Toneff, syttitallsopptak av Ole Paus og muligens lyden av Sex Pistols som spiller i Storsalen.

Det man vet sikkert, er at Lillebjørn Nilsen ble veldig overrasket da opptak av en av hans første konserter dukket opp på Samfundet. NRK hadde klart kunststykket å slette mastertapene, og Forsterkerkomiteen kunne diske opp med en ny kopi. Og her er problemets kjerne hva lyd angår: Mange av opptakene ble nemlig gjort uten artistenes samtykke, og av og til også mot deres vilje. Dette skaper problemer

 Statsarkivet i Mo i Rana har fattet interesse for å ha merket alt vi har av materiale. opptakene, men krever rettighetene til dem. Men de har vi ikke en gang selv, så dette er vanskelig. Først 100 år etter musikerens død kan de offentliggjøres. Mange av opptakene ble gjort på 70-tallet, og det er en stund

igjen til de er frigjorte, forklarer Mulder. Det er heller ikke bare lett å ta vare på levende bilder. Ansvarlig redaktør Sigbjørn Lund Olsen forteller om sier Iversen.

Student-TVs utfordringer. - Vi har 1500 opptak som vi ikke vet hva er. Det er ingen vits for Arkivet å få en mengde opptak med ukjent innhold. Nå har vi ikke lenger gamle nok spillere til å finne ut hva som er på dem. Det er et økonomisk spørsmål for oss. Vi har ikke pengene som skal til. Men tiltak må til før båndene blir ødelagt.

OGSÅ FOTOGJENGEN KJEMPER en kamp mot tiden. De lagrer rykter om at Samfundet har en innspilt hilsen fra 💮 sine eldste negativer i arkivet på Gløshaugen. Blant Winston Churchill i forbindelse med krigens slutt. NTNUs ansettelsespapirer og diplomoppgaver finnes Trolig finnes også endel konsertopptak av historisk massevis av materiale som dokumenterer hendelser

fra Samfundets oppstandelse til nyere tid.

- Vi har virkelig ikke peiling på hva vi har her. Gjengsjef Ellen Sofie Iversen i Fotogjengen kaster et blikk mot hyllemetrene i arkivet på Gløshaugen. Her står album med negativ på rekke og rad. Ved første øyekast ser det ut som at det er relativt god orden over sakene. En sliten pappeske helt nederst i den ene hylla inneholder et sammensurium av gamle filmruller, og røper at førsteinntrykket trolig ikke er i samsvar med

- Målet vårt er å få en oversikt over hvilke bilder vi har. I 2008 fyller Fotogjengen 50 år. Til da håper vi

Fotogjengen vil også gjerne se på de filmene som finnes i arkivet, men kan ikke uten videre sette igang med kartleggingen.

- Filmene er så gamle at de sannsynligvis ødelegges samtidig som vi ser på dem. Derfor er det viktig at de digitaliseres. Dette krever utstyr som vi ikke har, Iversen er glad for at de har sitt lager på Gløs-

- Det er mye sikrere å lagre ting her, hvor det er mindre risiko for brannskader. Rommet skal være støvfritt, det er bra for bildene, sier Iversen, og drar

en finger langs hyllene.

- Så godt som støvfritt, presiserer hun. For å nå sitt mål innen 2008 har Fotogjengen nå tatt opp en ekstra person som skal ha ansvaret for arkivet. Men Iversen ser for seg at oppgaven er vanskelig. - Vi tar nye bilder hele tiden, og har vår fulle

hyre med å arkivere dem vi tar i løpet av semes-

UTEN OVERBLIKK: Fotogjengen har overhodet ikke oversikt over hvilke motiver som skjuler seg i de over 100 000 negativene de har. Leder Ellen Sofie Iversen sier de skal prøve å få oversikt innen gjengens 50-årsjubileum i 2008. (Foto: Magnus B. Willumsen)

teret, forteller Iversen.

TANKEN PÅ HVOR MYE UREGISTRERT materiale som finnes, engasjerer byantikvar Gunnar Houen. - Her må man passe på! Mye kan mistes på kort

tid, advarer han. - Sett i gang med nok folk og ressurser for å få alt digitalisert. Dette vil gjøre ting mer tilgjengelig og frigjøre sårt tiltrengt areal på Huset. Men kast ikke de gamle båndene. Bevar alt på Dora, ber Houen. Han oppfordrer Samfundet til å reise en søknad

til et kulturfond. - Det vil bli en godt begrunnet søknad og gode muligheter for å få støtte. Samfundet er et viktig, karakteristisk kulturminne. Det er et praktfullt anlegg og en unik bygning som vitner om hvilke ambisjoner og krefter som ble mobilisert hos studentene som satte igang byggingen av sitt eget hus. Ingen som kjenner miljøet ønsker at noe skal kastes, så kanskje også opphavet NTNU kan hjelpe?

12010 HAR HELE utdannings-Trondheim jubileum. Vitenskapsmuseet er 250 år, Samfundet feirer sine 100, NTH Det er lenge siden Kronprins Olav la ned grunnda ønsker man å ha alt materiale systematisert. Film, noen en gang i framtida se verdien av å se, lese og

vanskelig tilgjengelig. - Idet du leverer inn noe til arkivering, mister land oppsummerer problemet i få ord: du den daglige tilgjengeligheten til det. Vern versus tilgjengelighet er et vanskelig tema. Vi har snakket om verre verken hukommelse eller samvittighet.un

muligheten til å få vist fram noe i montere på Huset, men siden Samfundet nå er et utested er det litt risikabelt, sier arkivar Kristiansen.

BYANTIKVAR HOUEN kan fortelle at man ved årtusenskiftet lot en unik mulighet til å kombinere vern og tilgjen gelighet glippe mellom fingrene på seg.

- Det dukket opp en privatperson som eide en stor samling av radioapparater, grammofoner og jukeboxer. Radioene var fra gamle Edda Radiofabrikk, som lå over gata for Samfundet hvor det nå er 7-Eleven. Bygget var til salgs og samleren ville kjøpe det sammen med kommunen. I tillegg var planen å få med NRK og gjengene på Studentersamfundet for å lage et museum hvor det kunne vises filmopptak, spilles lydbånd og lages arrangementer. Vi kunne fått til så mye fint. Vi kunne hatt ballroomdans hvor jukeboxen kunne spilt

50-tallsmusikk, sukker Houen nostalgisk. Men kreftene klarte ikke å forene seg. I stedet kjøpte Rema-Reitan bygget for å lage kiosk. Resten av bygget leies ut som hybler. Forferdelig trist, mener

kan skryte av like mange, og Sintef runder 15 år. Innen steinen til Samfundet. Årene går fort, og kanskje vil bilder og lyd skal digitaliseres, resten skal plasseres høre om hvordan livet og kulturen på Samfundet var på Dora. Når alt blir digitalt vil folk få tilgjengelighet 👚 i 2006. En gang på 90-tallet sluttet man imidlertid å til materialet, og originalene blir spart. I dag er mye 🌎 protokollføre møter som ble holdt på Huset. Derfor må det tiltak til for å bevare historien. Truls Gjest-

- Studentersamfundet som institusion har dess-

SAMFUNDETENTUSIAST: Tormod Gjestland har fått Samfundets historie inn med morsmelka. Nå er han en av dem som håper å få oversikt over de dokumeter, bilder, filmer og lydfiler som finnes i Samfundets arkiv.